

УДК 37.016:811.111]:00.895
DOI: 10.31499/2307-4906.3.2021.241764

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ І ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Солодчук Альона, кандидат педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-9221-277X

E-mail: a.solodchuk@udpu.edu.ua

Статтю присвячено визначенню науково обґрунтованої методики інтерактивного навчання англійської мови, способів її використання, підвищення наукового інтересу до розуміння світових тенденцій розвитку методики викладання англійської мови. На основі аналізу наукової літератури, а також багатостороннього аналізу практики навчання та викладання англійської мови в Україні та за кордоном було визначено певні проблеми та виклики, що стоять перед методикою викладання англійської мови сьогодні. Було зроблено висновок щодо необхідності урізноманітнення підходів до навчання, орієнтованих на утримування уваги учнів, заохочення їх до активної співпраці та забезпечення студентоцентризму в процесі навчання і викладання.

Ключові слова: методика навчання; інтерактивне навчання; сугестивний підхід; студентоцентризм; англійська мова; педагогіка; викладання; аудіо-лінгвальний підхід.

MODERN APPROACHES TO TEACHING AND LEARNING ENGLISH

Solodchuk Alona, Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-9221-277X

E-mail: a.solodchuk@udpu.edu.ua

The article deals with methods of interactive learning of English, ways how to use it at different stages of learning, increasing scientific interest in understanding global trends in the methodology of teaching English. Based on the analysis of the scientific literature as well as a comprehensive analysis of the practice of teaching and learning English in Ukraine and abroad, certain problems and challenges facing the methodology of teaching English today have been identified. The various methods and approaches developed today are an attempt to answer these questions.

The United States and Europe became the founders of the so-called Epoch of Methods. During that period, such teaching methods as Total Physical Response, Suggestopedia, as well as Community Language Learning, Audio Lingual Approach were developed. The suggested approaches and methods differ in terms of their principles, understanding of the nature of language and features of the educational process, the role of teachers and students, learning goals, the ratio of target and native language. The list of methods and approaches is by no means exhaustive and reflects only a part of all variety of teaching English methodology.

Among the most interesting methods we distinguish the TPR method (Total Physical Response). Nowadays, there are many published works of TPR and studies, which create an understanding of its long-term prospects. The most important skill is to understand new sentences when learning a foreign language.

It was concluded that there is a need to diversify approaches to learning, focused on keeping students' attention, encouraging them to active cooperation and ensuring student-centeredness in the process of teaching and learning, as well as stress-free educational environment.

Keywords: teaching methods; interactive learning; suggestive approach; student-oriented learning; English language; pedagogy; teaching; audio-lingual approach.

Методика навчання та викладання англійської мови – складна система теорій, гіпотез, припущень про мову та навчання, а також методів та підходів до навчання, що постійно розвивається та змінюється. Шукаючи шляхи полегшення та вдосконалення освітнього процесу, методика викладання англійської мови намагається дати відповідь на питання про те, як працює мова, як працює пам'ять, що таке викладання та навчання, якими є цілі освітнього процесу та як їх ефективно досягти. Різноманітні методи та підходи, розроблені на сьогодні, є спробою дати відповідь на ці питання.

Теоретико-методологічною основою цього дослідження є праці Дж. Ашера, Н. Бориско, Г. Борецької, Дж. Деніела, Р. Ладо, С. Ніколаєвої, Н. Маєр, Г. Палмера, О. Устименко, В. Черниша, присвячені дидактичним проблемам удосконалення форм і методів навчання, формування професійно-педагогічної спрямованості вчителів, соціально-психологічних і дидактичних умов використання групових та індивідуальних форм навчання і взаємонавчання, використання інтерактивних форм навчання.

Метою статті є визначення науково обґрунтованої методики інтерактивного навчання англійської мови, способів її використання на різних етапах навчання, підвищення наукового інтересу до розуміння тенденцій розвитку методики викладання англійської мови.

Завдання статті полягає в тому, щоб виявити шляхи вдосконалення процесу викладання англійської мови, розширивши можливості педагогів та полегшивши якість їхньої роботи, оскільки викладання передбачає постійний аналіз власної роботи, досвіду інших педагогів та пошук нових засобів для вдосконалення викладання.

Викладаючи іноземну мову, педагог повинен думати про конкретні якості, пропоновані учням-носіям певної мови. Це означає, що методологія викладання англійської мови повинна враховувати проблеми, що виникають перед англійською мовою для тих, хто її вивчатиме.

Бурхливий розвиток теорій навчання і викладання англійської мови припав на ХХ століття, особливо на другу його половину. Період з 50-х до 80-х років був відомий як «епоха методів», коли в Європі та США були розроблені такі методики навчання, як загальний фізичний відгук (Total Physical Response), сугестопедія (Suggestopedia), а також вивчення мови у спільноті (Community Language Learning), аудіо-лінгвальний підхід (Audio Lingual Approach) тощо [2; 4; 12]. Представлені підходи й методики відрізняються з точки зору їхніх принципів, розуміння природи мови та особливостей навчального процесу, ролі вчителя та учнів, цілей навчання, співвідношення використання цільової та рідної мови, а в деяких випадках й особливостями навчального середовища. Перелік методів та підходів аж ніяк не є вичерпним і відображає лише частину всієї різноманітності методології викладання англійської мови.

Серед цих нових методів, мабуть, одним із найцікавіших є TPR (Total Physical Response), запроваджений Джеймсом Дж. Ашером, професором психології в Університеті Сан-Хосе, штат Каліфорнія [7, с. 49]. У своїй книзі «Мозок» він представив підхід до вивчення мови без стресу. Під впливом лауреата Нобелівської премії Роджера Сперрі, який зробив акцент на концепції, згідно з якою кожна півкуля мозку може обробляти інформацію самостійно, Ашер здійснив подальші дослідження мозку та заклав основи концепції подвійного розв'язання проблем мозку при вивченні іноземних мов. На думку Ашера, проблема в будь-якій практичній галузі людської діяльності може бути успішно розв'язана за допомогою перемикання мозку.

Перемикання мозку характеризується переміщенням певної інформації на іншу сторону мозку. Ашер, зокрема, стверджує, що, здобуваючи другу мову, ми повинні спочатку розшифрувати дивні звуки через праву частину мозку, перш ніж ліва півкуля буде готова до розмови [7, с. 52].

Як приклад Ашер наводить заняття з іспанської мови, під час якого він висловлював певні інструкції та виконував рухи зі студентами. Потім він запропонував студентам виконувати поодиночі рухи, слухаючи вислови іспанською мовою. Оскільки для виконання інструкцій потрібна не розмова, а лише прослуховування нових звуків та вчинення швидких дій спочатку разом з інструктором, а згодом самостійно, процес засвоєння нової мови здійснюється за допомогою правої півкулі головного мозку. З уже вставленими висловлюваннями в правій півкулі з'являється можливість зрозуміти нове речення, переставляючи вже засвоєні частини [12]. Таким чином підтверджується твердження мовознавця Ноама Хомського про те, що «...розуміння нових речень складає суть вільного володіння мовою, якби людина могла зрозуміти лише ті речення, які вона почула, розвитку людських мов, як ми їх знаємо, не було б» [13].

Дуже цікавий приклад, наведений доктором Ашером, полягає у тому, що студенти, які вивчають іспанську мову, «могли зрозуміти такі вказівки викладача, як “Підійди до столу” та “Сядь на стілець”. Це були звичні висловлювання, міцно узагальнені за допомогою зв'язку “мова – тіло”. Студенти могли дати певну фізичну відповідь на знайомі вказівки, і могли зрозуміти, коли складові частини інструкції були рекомбіновані, щоб створити нові вказівки, такі як “Підійди до столу і сядь на стілець”. Хоча студенти ніколи не чули іспанського речення, “Сядь на стілець”, вони зазвичай реагували з ідеальним розумінням, сідаючи на стілець» [1, с. 73].

Без сумніву, розуміння нових речень – найважливіша навичка під час вивчення іноземної мови, оскільки розуміння складає суть вільного володіння, як сказав Ноам Хомський [1, с. 75].

Якщо викладач достатньо наполегливий, щоб постійно утримувати увагу студентів, він може швидко перейти до використання лівої півкулі мозку з традиційними вправами читання та письма, а потім повернутися до практик TPR. Студенти у цьому випадку не так захоплені навчанням, граматикую та фонологією, однак вони засвоюють мову без аналізу в штучних категоріях [4; 11]. Студенти можуть зрозуміти граматику, але вони не знатимуть, як вона працює. Це тому, що, на відміну від лівої півкулі мозку, яка аналізує все і таким чином уповільнює процес навчання, права півкуля приймає знання без будь-якого аналізу і пришвидшує процес навчання. У наш час є багато опублікованих робіт TPR та досліджень з достатньою кількістю доказів, які підтверджують ефективність цього методу, що створює розуміння його довгострокових перспектив.

Георгій Лозанов розробив інший підхід до навчання, який, здавалося б, усуває вивчення іноземної мови на основі граматичного підходу. Після багатьох років досліджень, відомий болгарський психолог і педагог досяг чудових результатів, розробивши новий підхід для прискорення навчання. Лозанов представив нові компоненти прийомів натяків/здогадок та розслаблення у навчанні. Він назвав цю методику сугестопедією (Suggestopedia), або сугестивно прискореним підходом до навчання [9]. Сугестопедія, або сугестологія, у педагогіці розв'язує проблему прискорення вивчення мови, займаючись вивченням сили навіювання в умовах

навчання. Педагог відповідає за подання під час заняття великої кількості інформації, усунення перешкод під час навчання, використовуючи силу музики, драми, танцю та руху. Студенти слухають, дивляться, а потім виконують матеріал, який викладають під час заняття [9].

Є. Гатєва – ще одна відома болгарська педагогиня – відіграла важливу роль у зміцненні нового способу навчання разом з Г. Лозановим. Доктор Гатєва глибоко розуміла педагогіку і поєднала теорії інтелекту із мистецтвом. Для неї навчання було набагато більшим, ніж заучування. Уроки за її методикою починаються з класичної музики, як-от Моцарт та Брамс, після чого педагог чітко та різко читає текст. Текст має бути написаним у ритмічній манері, щоб вплив від його прослуховування був достатньо потужним. Потім читання діалогу чи речення проводиться хором. Фонетичне пояснення робиться на місці. Згодом студенти виконують різні ролі, переглядаючи переклад тексту, після чого передаючи один одному, щоб кожен отримав можливість прочитати кожен роль, помилки вимови тактовно виправляються. Після закінчення читання тексту або діалогів педагог забирає весь переклад, але просить учнів перекласти саме цю частину. У деяких випадках перекладається не весь текст; педагог вирішує, який уривок слід перекласти. На останніх уроках пояснюється лише кілька слів, і це робиться за допомогою синонімів [6, с. 71].

Цей метод, на нашу думку, найкраще реалізовує практику оцінки власної інтуїції, оскільки іноді інтуїція може допомогти студентам бути сміливішими при перекладі. Так звана «гра на слух» насправді означає дію відповідно до обставин, і доволі часто імпровізація надає студенту здатність здійснювати вибір, а також дозволяє йому формувати впевненість у собі.

Слід зазначити дуже важливий фактор методики Е. Гатєвої – силу аналогії. Наприклад, під час читання речення дієслово може бути наголошене хором. Також відношення до інших дієслів може бути поясненим новими реченнями. Педагог завжди мусить обирати текст, який дає учням основу для розповіді власної історії [6].

Цікавим є те, як Лозанов розвивав свій підхід до викладання іноземної мови. Він почав аналізувати той факт, що інформація поширюється з такою швидкістю, що ніхто більше не може бути обізнаний з подіями, незалежно від того, в яких сферах ви знаходитесь, а люди не можуть засвоювати величезний обсяг інформації. Тож Лозанов був зайнятий потребою створити новий спосіб швидкого навчання мови. Він виявив, що дві півкулі мозку виконують різні функції. Науковець зрозумів, що швидко можуть вчитися ті, хто може гармонізувати, використовуючи обидві півкулі мозку. Ліва і права півкулі відповідають за певні функції. Він виявив, що діти до п'яти років навчаються у 25 разів більше, ніж дорослі [4, с. 29].

У своїх дослідженнях Лозанов з'ясував, що ліва півкуля мозку відповідає за словесність, аналітичність, прагматичність, конкретику, лінійність, а права півкуля – за цілісність, художність, інтуїцію, абстрактність, музичність. Для нормальної роботи півкуль їх потрібно гармонізувати. Лозанов також з'ясував, що люди навчаються на різних рівнях активності мозкових хвиль. Мозок функціонує на різних рівнях:

- а) бета-рівень – це нормальна бадьорість, ми активні й мозок напружений, це також час, коли люди вчаться найменш ефективно;
- б) альфа-рівень – стан глибокого розслаблення, коли ми мріємо або в якому знаходимося перед сном;

в) тета-рівень (галюцинаторний) – на якому ми просто занурюємося у мрії.

Лозанов виявив, що стан на межі альфа-тета рівнів є найкращим для навчання. Тож найкращим методом було залучити людей до рівня альфа-тета та об'єднати обидві півкулі головного мозку. Для цього найбільш ефективним було використання музики. За словами Лозанова, ритм музики заряджає енергією і наводить порядок. Музика розслабляє учнів і водночас покращує презентацію лінгвістичного матеріалу. Тип музики також має велике значення. Проводячи різні дослідження, Лозанов виявив, що музика бароко своїм специфічним ритмом створює розслаблення, що може призвести до гарного запам'ятовування. Слухаючи музику бароко, можна засвоїти велику кількість матеріалу. Він виявив, що з першого заняття за допомогою цієї техніки утримання великої кількості слів було досить високим [9].

Можна зустріти доволі багато критики цього методу, оскільки Лозанов не висловлював теорію мови явно. Його акцент робився лише на запам'ятовуванні лексики. Крім того, окремі науковці заявляють, що існують небезпеки маніпуляції з особистістю людини й що такий прискорений процес навчання повинен дати відповідь на етичні та моральні виклики. Попри цю критику, доведено, що мозок найкраще засвоює нову інформацію у ситуації різноманітності, коли використовується інтервал з повторенням та коли навчання поєднується з класичною музикою [2; 9].

Аналізуючи викладене, ми можемо виокремити певні проблеми та виклики, що стоять перед методикою викладання англійської мови сьогодні. Так, необхідним є визначення кількості знань, навичок та звичок, які студенти повинні отримати в процесі вивчення мови (рівень мовної компетентності). Важливим є також визначення цілей навчання і викладання. Коли педагог впевнений у меті викладання, йому/їй буде легко досягти встановленої мети. Вирішальне значення мають принципи, на яких базується викладання англійської мови, засоби, методи й тактика, що використовуються в навчанні для досягнення необхідного результату.

Відповіді на ці питання визначають сутність сучасної методології як науки. Як наслідок, це визначає характер проблем, які потрібно вирішити. Для успішного навчання педагогам потрібно вирішити декілька фундаментальних задач, зокрема: пробудити та розвинути потенціал та здатність учнів до навчання, допомогти учням виробити навички шляхом частого повторення, надихати, розпалювати інтерес студента до навчання [11]. Крім того, педагог повинен знати, як перейти від легких етапів навчання до складніших.

На нашу думку, варто звернути увагу на принципи навчання мови, які були викладені Г. Палмером і виявилися обґрунтованими та ефективними навіть сьогодні, а саме:

- Мовлення передувє письму;
- Розвиток навичок за допомогою зразкової практики;
- Культурний підхід [12, с. 85].

Останній із цих принципів має велике значення, оскільки він означає розуміння мови з точки зору корінного значення.

Загалом, доволі важливим з точки зору розуміння принципів навчання англійської мови є дослідження практики педагогів, які здійснюють навчання у Великобританії. Найбільша різниця у підході британських та вітчизняних педагогів

полягає, як очікувалось, у використанні рідної мови учнів. Наприклад, учителі, які викладають англійську мову як другу мову на рівні нижчої загальноосвітньої школи у Великобританії, ніколи не перекладають тексти та не дають вказівок рідною мовою учнів. Під час заняття дозволеною є лише мова перекладу. З іншого боку, британські викладачі, мають своєрідний підхід до помилок та виправлення їх. Попри те, що помилок бажано уникати, їхня наявність вважається доказом експериментів учнів із мовою та ознакою навчання [4; 6].

Викладачі у Великобританії представляють граматику доволі дедуктивно у порівнянні з вітчизняними спеціалістами, які надають перевагу індуктивному способу навчання граматики. Ще одна незначна відмінність полягає у використанні наочних посібників, а також практиці групової та парної роботи на заняттях. Якщо у вітчизняній практиці наочні матеріали, а також групові та парні активності використовуються лише подекуди, в англійській моделі їхнє використання є повсюдним, що забезпечує полегшення навчального процесу та надає можливість здобувачам освіти говорити якомога більше [4; 6].

Варто зазначити, що сприйняття ролі вчителя англійської мови з боку самих педагогів у Великобританії є доволі подібним до того, яким воно є в Україні, лише з додатковим акцентом на самостійності та активності учня [11].

На думку більшості викладачів мови, першочерговою метою викладання мови є комунікативна компетентність їхніх учнів, тоді як інші аспекти мови підпорядковані цій меті. Тому мовленнєві навички є пріоритетними, а навички слухання, читання та письма вважаються менш важливими. На відміну від вітчизняної моделі, викладачі, які викладають англійську мову у Великобританії, займаються і слуханням, і мовленням одночасно з самого початку. Студенти слухають мову перекладу та тренують розуміння, одночасно розвиваючи свої мовленнєві навички. Згодом розвиваються навички читання та письма [10; 12].

Більшість британських педагогів сьогодні вважає, що індивідуальний підхід до кожного учня, середовище, що комфортне та надихає, під час заняття є найважливішими факторами, що впливають на їхню методику навчання англійської мови. Учителі надають своїм учням можливість розмовляти й намагаються реалізувати якомога більше комунікативних дій, щоб забезпечити справжню мовленнєву практику [11]. Дисципліна під час заняття також розглядаються як важлива складова успішного викладання мови. З іншого боку, вибору відповідного підручника надається менше значення, тоді як вітчизняні вчителі вважають це надзвичайно важливим [12].

Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що урізноманітнення підходів до навчання є доволі ефективною практикою, що допомагає утримувати увагу учнів, присутніх на заняттях, заохочує їх та створює приязну атмосферу, зменшує тривогу, сором'язливість тощо. Варто чітко усвідомлювати, що не всі студенти мають однакове бажання вивчати іноземну мову, і педагогу іноді буває занадто важко викладати певний курс, навіть якщо студент з великим ентузіазмом ставиться до занять. Оскільки студентів багато і кожен із них має свій характер, ритми та стиль навчання, нелегко утримати увагу кожного. Деякі студенти можуть засвоїти інформацію одразу, інші ж не можуть цього зробити. Стиль навчання, який підходить одному студенту, не обов'язково відповідає потребам іншого. Крім того, лише незначна

кількість учнів прагне охочіше брати участь у заняттях, тоді як більшість залишаються пасивними. Тож найкращим підходом у роботі з учнями на заняттях полягає не у запам'ятовуванні матеріалу, а в пошуку нових методів, які матимуть сугестивний характер, будуть інформативнішими й забезпечать кращі результати навчання.

Перспективою подальших досліджень є розроблення шляхів вдосконалення методики інтерактивного навчання англійської мови, створення, апробація, експериментальна перевірка ефективності технологій викладання англійської мови, підвищення наукового інтересу до розуміння світових тенденцій розвитку методики викладання англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: Теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за заг. ред. Ніколаєвої С. Ю. Київ: Ленвіт, 2013. 530 с.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.-метод, посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / за ред. Ніколаєвої С. Ю., Київ: Ленвіт, 2011. 344 с.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ: АПН, 2004.
4. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Практикум з методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах: навчальний посібник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за ред. Ніколаєвої С. Ю. Ірпінь: Вид. Романенко Л. Л., 2016. 398 с.
5. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. Київ: Рідна школа. № 8–9. 2011. С. 28–36.
6. Скуратівська М. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов. URL: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiy-shkoli-ukrayini/> 14.02.2020.
7. Ніколаєва С. Ю., Борецька Г. Е., Майєр Н. В., Устименко О. М., Черниш В. В. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: кол. монографія / [за ред. С. Ю. Ніколаєвої]. Київ, Ленвіт. 2015. 444 с.
8. Asher, James, Brainswitching, A skill for the 21st Century, Los Gatos. Sky Oaks Productions, INC, 1988. 352 p.
9. Lozanov G., Gateva T. The Foreign Language Teacher's Suggestopedic Manual, Gordon and Breach Science Publishers. New York, 1988. 237 p.
10. Cook, John Lennox, Gethin Amorey, Mitchell Keith, A New Proficiency in English, Blackwell. Oxford, 1967. 216 p.
11. Daniel Jones, An Outline of English Phonetics. Ninth Edition. Heffer & Sons Ltd. Cambridge, 1960. 173 p.
12. Palmer, H. E. The Principles of Language-Study. London, Oxford University Press, 1965. 324 p.
13. Lado, Robert, Language Teaching: A scientific Approach, Mc. Graw-Hill.Inc. New York, 1964. 216 p.

REFERENCES

1. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: Teoriia i praktyka*. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
2. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. (2011). *Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii: Kursleksyii*. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
3. Pometun, O., Pirozhenko, L. (2004). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia inozemnoi movy*. Kyiv: Ridna shkola [in Ukrainian].
4. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. (2016). *Praktykum z metodyky navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh*. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). Irpin: Vyd. Romanenko L. L. [in Ukrainian].
5. Redko, V. (2011). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia inozemnoi movy. Ridna shkola – Native school*,

- 8–9, 28–36 [in Ukrainian].
6. Skurativska, M. O. Suchasni metody ta tekhnolohii vykladannia inozemnykh mov. URL: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiiy-shkoli-ukrayini/14.02.2020> [in Ukrainian].
 7. Nikolaieva, S. Yu., Boretska, H. E., Maiier, N. V., Ustymenko, O. M., Chernysh, V. V. (2015). Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchikh navchalnykh zakladakh. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
 8. Asher, J. (1988). Brainswitching. A skill for the 21st Century, Los Gatos, Sky Oaks Productions, INC.
 9. Lozanov, G., Gateva, E. (1988). The Foreign Language Teacher's Suggestopedic Manual. Gordon and Breach Science Publishers, New York.
 10. Cook, J. L., Gethin, A., Mitchell, K. (1967). A New Proficiency in English, Blackwell, Oxford.
 11. Jones, D. (1960). An Outline of English Phonetics, Ninth Edition. Heffer & Sons Ltd. Cambridge.
 12. Palmer, H. E. (1965). The Principles of Language-Study, London, Oxford University Press.
 13. Lado, R. (1964). Language Teaching: A scientific Approach, Mc. Graw-Hill, Inc. New York.
 14. Lozanov, G. Gateva, E. (1988). The Foreign Language Teacher's Suggestopedic Manual, Gordon and Breach Science Publishers, New York.